



**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ  
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ»  
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**



**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ  
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ  
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022**

**ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

<b>ԹԵՄԱ</b>	Սովորողի ռազմահայրենասիրության ձևավորումը առարկայի դասավանդման ընթացքում
<b>ԱՌԱՐԿԱ</b>	Նախնական զինվորական պատրաստություն
<b>ՀԵՂԻՆԱԿ</b>	Արտավազդ Բաղդասարյան
<b>ՄԱՐԶ</b>	Արագածոտն
<b>ՈՒՍ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ</b>	Հնաբերդի Ե. Պետրոսյանի անվան միջն. դպրոց

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....2

Գլուխ 1. Արդի «հասարակություն - դպրոց» կապի մեջ տեղ գտած մի շարք խնդիրներն ու երեվոյթները.....4

Գլուխ 2. Արտաքին մարտահրավերներին դիմագրավելու գիտակցության անհրաժեշտությունը.....7

Գլուխ 3. Սովորողների հայրենասիրության բարձրացմանը խթանող գործողություններ.....12

Եզրակացություն.....16

Օգտագործված գրականություն.....17

## ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

«Նախնական զինվորական պատրաստություն և անվտանգ կենսագործունեություն» առարկան ու ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը մի կուռ միասնություն են կազմում՝ նպատակ ունենալով պատրաստել հայրենիքը պաշտպանելու պատրաստ, բազմակողմանի զարգացած ու կարողունակություններով օժտված պատանիներ, որոնք բանակ զորակոչվելուց հետո հեշտությամբ կյուրացնեն նորակոչիկների պատրաստության ծրագիրն ու դրանք լավագույն ձևով կկիրառեն զինվորական ծառայության ընթացքում՝ հասցնելով տիրապետել ժամանակակից ռազմական տեխնիկային ու զենք-զինամթերքին:

Առարկայի ծրագիրը մշակվել է պետական առարկայական չափորոշիչների պահանջներին համապատասխան, մշակված է հայեցակարգը, առարկայի ուսումնական նպատակները, բովանդակային ծավալը, սովորողների պատրաստվածությանը ներկայացվող պահանջների և արժեքային համակարգերի սահմաններն ըստ դասարանների (հիմնական դպրոց, ավագ դպրոց), ինչպես նաև ուսուցման արդյունքների ստուգման և գնահատման կարգը:

Յուրաքանչյուր թեմայում կոնկրետ նշված են կրթական խնդիրները, նպատակները, պահանջները, վերջնարդյունքում սովորողի համար ակնկալվող գիտելիքները, կարողություններն ու հմտությունները:

Բաժինների ուսուցման վերջնարդյունքում սովորողների մեջ ձևավորվում է ապագա զինվորի համար անհրաժեշտ նվազագույն ռազմագիտական կարողություններ, բարոյահոգեբանական հատկանիշներ, հայրենիքին ծառայելու ցանկություն:

Շատ կարևոր նշանակություն ունեն արտակարգ իրավիճակներում կողմնորոշվելու, արագ որոշում կայացնելու և գործելու կարողությունները:

Առաջին օգնություն ցուցաբերելու ամենատարրական գիտելիքներն ու կարողություններն օգնում են սովորողին պատրաստ լինելու ոչ միայն հոգով, այլև իմացությամբ օգնելու իրեն և նրանց, ովքեր առաջին օգնության կարիք կունենան:

Առարկան անցնում են դպրոցի 8-12-րդ դասարաններում: Տղաներն ու աղջիկները պարապում են համատեղ: Տասնմեկերորդ դասարանում անցկացվում է մարտական փամփուշտներով հրաձգության մեկօրյա դաշտային պարապմունք շեֆ զորամասի հետ համատեղ զորային հրաձգարանում:

**Մեր հետազոտական աշխատանքի նպատակն է ներկայացնել** ռազմահայրենասիրության բարձրացման մեթոդներն ու ձևերը սովորողների մոտ դպրոցում՝ նախնական զինվորական պատրաստության և անվտանգ կենսագործունեության դասերին:

Հետազոտության նպատակով պայմանավորված՝ առնձնացվել են **մի շարք խնդիրներ** ու երևույթներ, որոնք առնչվում են աշակերտ-դպրոց- հայրենասիրական դաստիարակություն կապին.

1. Ցույց տալ, վեր հանել արդի «հասարակություն-դպրոց» կապի մեջ տեղ գտած վատ երևույթների, սովորությունների ու հայրենիքի, հայրենասիրության միջև բացի կամ պակասի կապը:
2. Ներկայացնել արտաքին մարտահրավերներին դիմագրավելու գիտակցության անհրաժեշտությունը:
3. Առաջարկել հայրենասիրության բարձրացմանը խթանող գործողությունների մի շարք մեթոդներ ու ձևեր:

Կարծում ենք՝ հետազոտական աշխատանքի **թեման արդիական է** նաև այսօր, քանի որ հասարակության մեջ մի տեսակ հայրենասիրության պակաս է նկատվում: Շատերն են հեռանում հայրենիքից՝ օտար երկրում բախտ որոնելու: Մարդկանց մոտ անտարբերությունն է խորացել, ձևական ու իմիջիայլոց է արվում գրեթե ամեն ինչ, կրթությունն ու գիտելիքը դարձել են անհարգի ու անկարևոր:

Մեր աշխատանքը կազմված է ներածությունից, երեք գլուխներից, եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից:

**ԳԼՈՒԽ 1. ԱՐԴԻ «ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ - ԴՊՐՈՑ» ԿԱՊԻ ՄԵՋ ՏԵՂ ԳՏԱԾ ՄԻ  
ՇԱՐՔ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ԵՐԵՎՈՒՅԹՆԵՐԸ**

Պատմության մեջ յուրաքանչյուր սերնդի բաժին է ընկնում իր ճակատագիրը և յուրաքանչյուր սերունդ կամա թե ակամա ստիպված է լինում ընդունելու իրեն նետված մարտահրավերները:

Հայրենիքը պաշտպանելու, պահպանելու և հաջորդ սերունդներին փոխանցելու համար մեր սերնդին բաժին է ընկել ծանրագույն փորձություններ: Նույնիսկ համաշխարհային պատմության փորձերի արդյունքում գրեթե անհնարինություն էր թվում ավերված տնտեսությամբ, շրջափակման և պատերազմի պայմաններում ձեռք բերել անկախություն: Բայց մենք արեցինք: Կարողացանք մեր հայրենասիրությունն ու նվիրումը հակադարձել հակառակորդի քանակին ու սպառազինությանը:

Այժմ էլ դժվար ժամանակներ ենք ապրում, «ո՛չ պատերազմ, ո՛չ խաղաղություն» իրավիճակում ենք: Ամեն օր լսում ենք թշնամիների հակահայ, հայահալած ռազմատենչ հայտարարություններն ու հոխորտանքները, իսկ սահմանի վրա՝ զսպում հակառակորդի ոտնձգությունները:

Առկա են երկրի համար արտաքին ու ներքին խնդիրներ, որոնք անհապաղ լուծումներ են պահանջում:

Մեզ համար ամենադժվար գործը ներքին խնդիրների դեմ պայքարն է, դպրոց թափանցող արատավոր երևույթների դեմ պայքարելն է, փողոցային բարքերի ընտանիք և դպրոց թափանցելու դեմ պայքարն է, երկպառակությունը մեզնից վանելն է, մեր միջի վախկոտ, անկարգապահ, երեսպաշտ, անհայրենիք մարդկանց փոխելն է՝ հանուն որի կյանքն ավելի արժևորվում է, և հանուն դրա արժի ապրել:

Այս թերությունների և թերարժեք երևույթների պատճառը դարձյալ հայրենասիրության պակասն է:

Ո՞ւմ է պետք իմիջիայլոց դպրոց հաճախող, դասերից հաճախ անհարկի բացակայող աշակերտը: Իհարկե, ոչ բոլոր աշակերտների մասին է խոսքը. դպրոցն

հենց այնպես ավարտող աղջիկն ու տղան, բուհի իր մասնագիտությունից գրեթե անտեղյակ ու անգետ ուսանողը լրացնում են մեր այսօրվա հասարակությունը: Դպրոցը, բուհը ավարտել թերի գիտելիքներով, ունակություններով ու կարողություններով ու մտնել կյանք, 21-րդ դարում, որտեղ ամեն ինչ փոխվում, զարգանում ու առաջ է ընթանում գրեթե ամեն ժամ, նշանակում է մնալ կանգնած նույն տեղում, հետ մնալ կյանքից և վերջապես կյանքը, այսպիսով, կորցնում է իր իմաստը:

Իսկ ինչ «դուրս կգա» այն աշակերտից, ով տանը՝ ծնողից, իսկ դպրոցում՝ ուսուցչից շարունակ լսում է երկրից, պետությունից ու կյանքից բողոքներ: Պարզ է՝ մտածում է, որ երկիրը վատն է և որքան հնարավոր է շուտ հեռանա երկրից:

Շատերն այսօր հեռանում են հայրենիքից՝ օտար երկրներում բախտ որոնելու՝ հաճախ այնտեղ կատարելով այնպիսի աշխատանքներ, որոնց հնարավորությունները գտնում են, բայց որոնք երբեք չէին կատարի իրենց երկրում:

Այստեղ դարձյալ խորհելու առիթ կա: Նշանակում է՝ ինչ-որ բան սխալ է, ինչ-որ բան բաց է մնացել: Ու այս ամենի գլխավոր պատճառը նորից հայրենասիրության պակասն է: Հայրենասիրություն, որ պետք է դրսևորվի անչափ ու ամենուր՝ տանը, դպրոցում, հասարակության մեջ, հացի, օղի, ջրի մեջ: Այն երբեք չպետք է պակասի:

Արդարացում չունի՝ նաև ստելը, ինչը բավականին մեծ տարածում է գտել այսօր՝ հատկապես բարձր դասարաններում սովորողների շրջանում և, ամոթ չլինի ասելը, նույնիսկ «ընդունված է» դարձել:

«Ընդունված է», որ կարելի է, օրինակ, ուսուցչին, ծնողին խաբել՝ առանց մտածելու բարոյական սկզբունքների ու արժանիքների մասին:

Ազնիվ մարդու համար հազար անգամ ավելի հեշտ է պատիժ կրելը, քան ստելը: Հաճախակի ստում են ստիպված, ասենք, ընկերոջ գործած սխալի պատճառով, քանի որ ընկերը դժվար դրության առաջ է կանգնեցնում նրան: Բայց եթե կարողանա իրեն պահել պատվարժանորեն, տղամարդու նման հայտարարի, որ ինքն է սխալի հեղինակն ու պատրաստ է դրա համար պատիժ կրել, ո՞ր ուսուցիչն ու ծնողը չեն հարգի այդպիսի աշակերտին և երեխային:

Իսկ հայհոյանքով երդվելու տգեղ սովորության վերաբերյալ կասենք, որ երդվելն ընդհանրապես չենք ընդունում: Մեզ համար դա անընդունելի է: Վիրավորական է նույնիսկ մտածելը, որ պետք է երդվես, որ դրանից հետո քեզ հավատան: Աստվածաշնչում գրված է. «Մակայն ես ասում եմ ձեզ. բնավ մի երդվեք. ո՛չ երկնքով, քանի որ այն Աստծո գահն է, ո՛չ երկրով, քանի որ սա նրա ոտքերի պատվանդանն է, ո՛չ Երուսաղեմով, որ մեծ թագավորի քաղաքն է: Ո՛չ էլ քո գլխով երդվիր, որովհետև մի մազ էլ չես կարող սպիտակ կամ սև անել: Բայց ձեր խոսքը թող լինի՝ այո՛-ն՛՝ այո, ո՛չ-ը՛՝ ոչ, սրանից ավելին չարից է» (Մատթեոս.5 33~37):

Բողոքելու բաներ միշտ էլ կարելի է գտնել, որովհետև մարդու արժեքային համակարգը այսօր խարխլված է մեր երկրում, փորձություններից դեռ չենք հասցրել սթափվել, չհաղթահարված խոչընդոտներ ու չլուծված խնդիրներ դեռ շատ կան ծառացած երկրի ու մեր առջև:

Սա է պետք բացատրել աշակերտներին, նրանց հույս ու հավատ ներշնչել, բացատրել որ գիտելիքն է միակ ուժը և, գիտելիքի ու կարողությունների պաշար հավաքելով է հնարավոր շարժվել դեպի առաջ՝ վստահ, ամուր քայլերով դեպի ապագա: Այս գործընթացը պետք է թափանցի կրթության և դպրոցական առարկաների բոլոր մակարդակները:

**ԳԼՈՒԽ 2. ԱՐՏԱՔԻՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԻՆ ԴԻՄԱԳՐԱՎԵԼՈՒ  
ԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Արտաքին մարտահրավերներին դիմագրավելու համար երկրին անհրաժեշտ է ունենալ զարգացած տնտեսություն, կրթություն, գիտություն ու մշակույթ:

Այս ճակատում պայքարելու համար մեր զենքերը պետք է դառնան ժամանակակից գիտելիքը, գաղափարական արժեքները, ազգային համախմբվածությունն ու ինտելեկտի դիվանագիտությունը:

Այսօրվա մատաղ սերնդի կրթությունը մեր ձեռքերում է: Որքան գիտելիքներով, բարեկրթությամբ, հայրենասիրությամբ լցնենք այն այսօր, վաղը այդպիսի որակներով հասարակություն կունենանք:

Զմոռանանք, որ ահա այս գիտակցությամբ էլ պետք է առաջնորդել աշակերտներին, որ լավ սովորեն, որ մասնակիցը կարողանան դառնալ միջազգային կրթական ծրագրերին, սովորեն աշխարհի լավագույն բուհերում, դառնան աշխարհում սովյալ ոլորտի լավագույն մասնագետներ ու իրենց կարողություններն ու գիտելիքները ներդնեն, ապրեն, աշխատեն ու արարեն հայրենի երկրում:

Մանկուց պետք է մարդու մտածողության մեջ փոփոխություն մտցնել, սովորեցնել հարգել և՛ պաշտոնյային, և՛ վաճառողին, և՛ բանվորին, և՛ գործարարին, և՛ հավաքարարին: Եթե այսպիսի մթնոլորտ ձևավորվի, համոզված ենք, որ շատ-շատերն այլևս հայրենիքը չեն լքի՝ կմնան, կաշխատեն, կշենացնեն մեր հայրենիքը:

Ունեցած երկիրը պաշտպանության ու պահպանության կարիք ունի, որն այսօր կատարում է Հայկական բանակը: Բանակը ստանձնել է «հայրենիքի պաշտպանությունը»: Բանակ, որը ձևավորվել է հանուն հայ ժողովրդի լինելիության, նրա միասնական ջանքերով, հերոս զավակների մաքառմամբ և հաղթանակ տարել իրենց հայրենասիրության, ազգային ոգու, հային բնորոշ արժանիքների շնորհիվ:



Բանակն էլ մշտապես հզորացնելու ու համալրելու կարիք ունի: Շատ կարևոր է, թե ով կփոխարինի այսօրվա զինվորին վաղը, մյուս օրը և ինչ գիտելիքների իմացությամբ, կարողություններով, հայրենասիրությամբ ու կրթվածությամբ:

Զինվորի այս որակների գլխավոր դերն այսօր վստահված է ուսուցչին. այն ուսուցչին, որ մշտապես աշակերտի կողքին է, որ ուսուցիչ-աշակերտ հարաբերության մեջ կարողանում է հասկանալ, սիրել, հարգել և հարազատաբար ընդունել սովորողին, ոչ թե այն ուսուցչին, ով պարզապես կատարում է իր պարտականություններն ու վերջ:

«Մենք լավ գիտենք, թե ով է մեր թշնամին, երկար տարիների փորձից գիտենք: Գիտենք նաև նրա նկրտումները, նրա սովորությունները: Չենք փոխել մեր կարծիքը նրա մասին, հասկանում ենք նրան զսպելու անհրաժեշտ մեխանիզմները» [ՀՀ Պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանի 2014 թվականի տարեմուտի ուղերձը, էջ 22]:

Այո՛, մենք պատերազմ չենք ուզում, բայց պետք է գիտակցեք, որ պատերազմին պատրաստ լինելով միայն կարելի է խաղաղություն հաստատել:

Յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է կարողանա ճանաչել իր սանին, իմանա նրա թույլ և ուժեղ կողմերը, օգտագործի նրա առավելությունները ու շրջանցի կամ զգուշանա թերություններից:

Հարկավոր է ուշադիր լինել ամեն մի բացթողման նկատմամբ, որը խիստ հարաբերական է, և երեկվա մանրուքները վաղը հրատապ խնդիր կարող են դառնալ:

Եվ արդյունքի հասնելու մեր միակ միջոցը նոր սերնդի ՀԱՅԵՑԻ դաստիարակությունն է: Բացատրենք մեր միտքը. կարծում ենք՝ ոչ ոք չի կարող վիճարկել հայի խաղաղությամբ, մեծահոգի ու ընկերասեր էությունը. դա ապացուցում է մեր ողջ պատմությունը:

Հարկավոր է միայն տանը, դպրոցում, բուհում, բանակում, հասարակության մեջ հայեցի դաստիարակության միջոցով վեր հանել ազգային բնավորության այդ գծերն ու փորձել իշխող դարձնել դրանք մարդու բնավորության մեջ:

Հավատացած ենք, որ բոլոր խնդիրները կլուծվեն, եթե մենք կարողանանք նոր սերնդի մեջ իսկական հային բնորոշ հանդուրժողականություն, բարություն քարոզել հատկապես հայ մարդու հանդեպ՝ այս աշխատանքների հիմքում դնելով հայրենասիրությունը:

Դպրոցից է հարկավոր սովորեցնել, թե հանուն ինչի կարելի է նույնիսկ մեռնել, և հանուն ինչի չարժե անգամ մատը շարժել:

Եթե մենք այսքանը կարողանանք, ուրեմն դպրոցը կդառնա ազգի բարոյականության ու ազնվականության այն դարբնոցը, որտեղ կկռվեն հայ ազնվական մտքով, հոգեկան պարտքի զգացումով ու գիտելիքով օժտված սերունդներ:

Մեր սերունդը ստեղծեց անկախ Հայաստանը: Ստեղծեց, դաստիարակեց անկախության սերունդ, որն այսօր հայրենասեր է, ինքնուրույն, ստեղծագործ ու համարձակ:

Այսօր հարկավոր է ճիշտ ուղղորդել նրանց, և մեր ժառանգներն ավելի հայրենասեր, ավելի անձնագոհ կլինեն, քան մենք էինք, և հաստատ ավելի լավ են իրենց երկիրը պահելու, պաշտպանելու ու շենացնելու, քան մենք:

Իրավունք էլ չունենք նրանց չպատրաստելու, չուղղորդելու:

Բարձրակարգ կրթությամբ, գիտելիքներով, հայեցի դաստիարակությամբ նրանք աշխարհի որ ծայրում էլ լինեն, որտեղ էլ գտնվեն, հպարտությամբ կհայտնեն իրենց ազգությունը և իրենց հայրենասիրությամբ, իրենց ազգային մտածելակերպով ու նվիրումով պայքարելու են մեր երկրին ողողված մարտահրավերների ու սպառնալիքների դեմ:

Մեզ համար անվիճարկելի է այն միտքը, որ մեր երկրի զարգացման ու առաջընթացի միակ երաշխիքը մարդկային ներուժն է, մարդկային գործոնը, որ

ամենահուսալի ու կայուն ռեսուրսն է մեզ համար [Ալեքսանյան Ե., Թշնամին պետք է սարսափի մեր բանակից, էջ 24]:

Մենք սրա վրա պետք է կենտրոնանանք՝ հաղթահարելու ու դիմագրավելու համար արտաքին մարտահրավերներին: Հարկավոր է նախ ճիշտ դաստիարակել, հետո նոր կրթել մարդուն:

Մարդուն դաստիարակելու համար հարկավոր է ճանաչել հոգին, նրա ենթագիտակցության բովանդակությունը, որը մարդու վարքի թաքուն, բայց ամենահզոր ազդակներից է: Մենք պետք է հասկանանք, թե ինչու է նա ագրեսիվ կամ պասիվ, ակտիվ կամ անհաղորդ: Հոգեբանորեն հասնենք նրան, որ նրա ենթագիտակցության մեջ առկա հույզերը, հակումները, ցանկություններն ու տազնապները մեզ համար պարզ դառնան, որ կարողանանք օգնել: Թե չէ առանց օգնության՝ նա այդ բեռը իր հետ քարշ կտա պատանեկություն, հետո բանակ, կտանի հասարակություն: Հետո կգարմանանք, թե ինչու աննշան վեճի ժամանակ ձեռքը տարավ գենքին կամ ինչու աննշան խնդիրը պատճառ դարձավ ինքնասպանության և այլն:

«Մենք հաճախ չենք գիտակցում, որ մանկության տարիներին ծնողների, մեծերի սխալ վարքագիծը կարող է կաթիլ-կաթիլ ներքին հոգեբանական խեղում առաջացնել նրանց մեջ, որոնք ավելի հասուն տարիքում կարող են լուրջ խնդիրների պատճառ դառնալ նրա համար» համար [Ալեքսանյան Ե., Թշնամին պետք է սարսափի մեր բանակից, էջ 26]:

Դրա համար երեխային փոքր տարիքից պիտի դաստիարակել, սովորեցնել, որ ընդունի իրենից տարբեր երեխաներին՝ մտավոր հետամնացներին, ֆիզիկական արատ ունեցողներին և կարողանա հարաբերվել նրանց հետ:

Նման ձևով դաստիարակված երեխան էլ հասուն տարիքում չի փորձի ինքնահաստատվելու համար թույլին ճնշել, որովհետև արդեն գիտի, որ ուժեղն ունի պարտականությունը թույլի հանդեպ: Նրան պետք է սովորեցնել կոլեկտիվի անդամ լինելու վարքականոնը. այն է՝ ավելի լավ է մի գործը կոլեկտիվով կամ խմբով

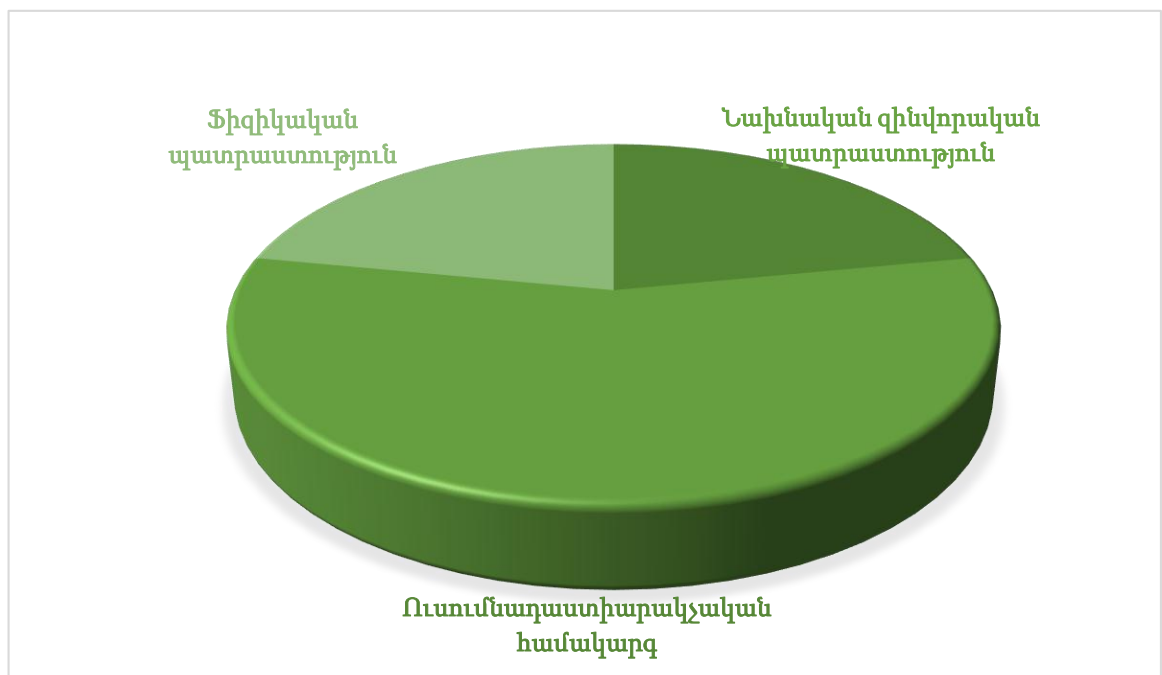
կատարել, քան թե մենակ: Որ ընդհանուր կոլեկտիվի արդյունքը կախված է իրեցից  
յուրաքանչյուրի կարողունակություններից :

### ԳԼՈՒԽ 3. ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆԸ ԽԹԱՆՈՂ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ի՞նչ է հայրենասիրությունը: Այն յուրաքանչյուր անձի հոգևոր բնույթի մեջ է: Գործոն է, արժեք՝ մարդու որևէ սոցիալական խմբում լիովին դրսևորման համար: Այն ենթադրում է հայրենիքին անմնացորդ, անշահախնդիր ծառայություն:

Վերջապես հայրենասիրությունը անձի նշանակալից բարոյական արժեքներից է, անհատի կարևորագույն ձեռքբերումները, որը բնութագրում է նրա զարգացման բարձրագույն մակարդակն ու արտահայտվում է ինքնադրսևորման ակտիվ գործունեությամբ՝ ի բարօրություն հայրենիքի:

Մեր պատկերացմամբ դպրոցում աշակերտի ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը կարելի է ներկայացնել հետևյալ դիագրամով.



Այսինքն՝ սովորողի ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համար չկա դպրոցում անկարևոր առարկա: Նա՝ որպես «հայրենիքի պաշտպան», ձևավորվում է բոլոր առարկաների ուսուցման արդյունքում:

«Հայրենիքի պաշտպան» հասկացությունը հավաքական ամբողջություն է, և «հայրենիքի պաշտպան» ասելիս չպետք է պատկերացնել միայն զենքը ձեռքին կռվող, պայքարող զինվորին, այլև պաշտպան է յուրաքանչյուրը, ով պարզապես նվիրումով ու պատասխանատվությամբ է կատարում իր գործը: «Հայրենիքի պաշտպանը» միայն զինվորն ու սպան չեն, հայրենիքի պաշտպան են բոլորը՝ աշակերտն ու ուսուցիչը, դասախոսն ու սանողը, բանվորն ու հողագործը, վերջապես, նա, ում համար հայրենիքն արժեք է:

«Շատ ավելի զորեղ են գիտելիքներով ու համապատասխան ունակություններով զինվածները:

Այս զենքերը պետք է լինեն ժամանակակից գիտելիքը, հոգևոր ու գաղափարախոսական պատրաստությունը, խելացի դիվանագիտությունն ու ազգային համախմբվածությունը» [ՀՀ Պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանի 2014 թվականի տարեմուտի ուղերձը, էջ 17]:

Կարևոր է դպրոցում աշակերտին սովորեցնել գիտակցաբար սահմանափակել իրեն, եթե իր ցանկություններն ու վարքը ոտնահարում են մեկ ուրիշի իրավունքները: Բացի դրանից՝ կոլեկտիվի անդամը պետք է մյուս անդամների նկատմամբ ունենա պարտականություն ու պատասխանատվություն: Սրանք կարևոր գործոններ են: Պետք է սովորեցնել օգնել կողքի մարդուն, սովորեցնել ճանաչել և ընդունել աշխարհի բազմազանությունը: Մեր է պետք արթնացնել սովորողի մեջ: Մեր կա բոլորիս մեջ, բայց հարկավոր է մշակել, խթանել, բորբոքել ու ճիշտ ուղղորդել: Այլապես այն կհանգչի, կսպառվի:

Բազմաթիվ ձևեր կան խթանելու համար: Օրինակ՝ կենդանիների հետ շփվելով, նրանց հանդեպ ջերմություն ու հոգատարություն արթնացնելով, ծերերին օգնելու պատրաստակամություն ներշնչելով, ավելի սերտացնելով շփումը արվեստի հետ: Շատ գովելի է, որ հայ մայրերն իրենց երեխաներին տանում են երաժշտական դպրոց, նկարչության, պարի և այլն: Սա պետք է խթանել, օգնել, որ երեխան ստեղծագործի՝ երգի, նկարի, գրի.....: Ոչինչ, եթե լավ չի նվագում կամ սխալ է երգում, կարևորը արարման ժամանակ նրա հոգում բացվող լույսն է:

Երեխայի մեջ ոչ թե պետք է խթանել մրցակցային ոգին, այլ պիտի վերացնել նախանձը: Կարևոր չէ, թե ինչի են հասել կողքիններդ կամ ինչ են ուզում, հարկավոր է զնալ սեփական նախասիրությունների հետևից:

Եթե մեկը հաճույքով հրաշալի հողված է գրում, իսկ երկրորդը հաճույքով հրաշալի ճաշ կարող է եփել, ոչ ոք չպետք է նրան ներշնչի, որ ճաշ եփելը թողնի ու հողված գրի՝ ինքն իրեն տանջելով, որովհետև «հողված գրելը ավելի պատվելի գործ է»:

Պատվելի գործ չկա, պատվելին այն է, ինչ անում ես որակով, հաճույքով ու սիրով: Միակ պատվելին մարդկային որակն է՝ բնավորությունը, վարքը: Մարդուն պետք է սովորեցնել հպարտանալ կոլեկտիվի աշխատանքով:

Նախնական զինվորական պատրաստությունն էլ շատ կարևոր պայման է: Նախքան զորակոչվելը ապագա զինվորները պետք է ավելի հաճախ լինեն զորամասերում, շփվեն զինվորների, հրամանատարների հետ, գուցե քնեն զինվորական մահճակալին, ուտեն զինվորական ճաշերը, որ բանակի նիստուկացն ընդունեն ավելի մոտ ու սովորական:

Դասապրոցեսում պետք է միշտ ներառել ազգային լավագույն ռազմական և հայրենասիրական ավանդույթներն ու պատմությունները:

Հնարավորինս շատ կիրառել դասավանդման ինտերակտիվ՝ փոխներգործուն մեթոդները՝ մշտապես պահպանելով միջառարկայական կապը, շեշտը դնել դասավանդման մեթոդների բազմազանությանը՝ օգտագործելով ուսումնական զենքեր, սարքեր, պաստառներ, քարտեզներ, մակետներ, նկարներ, ֆիլմեր: Սովորողին հնարավորություն տալ արտահայտելու իր խոսքն ու կարծիքը, դրսևորելու իր գիտելիքներն ու կարողությունները՝ երկխոսության, զրույցի, տարբեր վարժությունների ու վարժանքների կատարման միջոցով:

Գնահատումը կատարել հնարավորինս թափանցիկ ու անկողմնակալ՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուր սանի կարողություններն ու հնարավորությունները, հաշվի առնելով պետական չափորոշիչ պահանջները: Դասավանդման ողջ ընթացքում սովորողի մեջ ներարկել հայ ռազմարվեստի պատմության հարուստ փորձը՝ շեշտը

դնելով հայ զինվորին բնորոշ մարտական և կամային հատկանիշների, հայրենասիրության վրա:

Մշտական դպրոց-գործարան կապով պայմանավորված՝ հաճախակի դարձնել գործարանի զինծառայողների կողմից դաս-պարապմունքների անցկացումները, ինչպես նաև սովորողների գործարան արցելությունները:

Սովորողների շրջանում խթանել ռազմական մասնագիտական կողմնորոշման աշխատանքներն ռազմական ուսումնական հաստատություններ ընդունվելու, սովորելու նպատակով:

Սովորողների մոտ անձնական օրինակով ձևավորել պատասխանատու վերաբերմունք և ճիշտ վարքագիծ շրջապատի, հասարակության ու հայրենիքի հանդեպ:



## ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ժամանակի հրամայականն է՝ առավել մարտունակ հասարակություն ունենալը, որի ծիլերն այսօր մենք ենք աճեցնում ու խնամում: Եվ այն հարկավոր է անել սիրով ու գործվանքով, ուսուցչին ու ծնողին վայել պահվածքով ու պատասխանատվությամբ: Որքան կարելի է շատ հայրենասիրություն, կարողություն ու գիտելիք ներարկենք սովորողների մեջ, որ վաղն ունենանք նույն որակներով հասարակություն:

Պետք է շատ պատմվածքներ, վեպեր ու հողվածներ գրվեն մեր հզոր, թշնամուն պատժող զինվորի մասին, օպերաներ ու ներկայացումներ ստեղծվեն, ֆիլմեր նկարվեն: Մեր պարտությունները պետք է մոռանանք, պատմության գրոցից հանենք մեր հզոր ռազմիկների սիրանքների պատմությունները, պիտի ուժեղ ու անզիջում նախնիների օրինակով դաստիարակենք մեր զավակին ու թշնամու սիրտը լցնենք սարսափով: Պիտի ասենք, որ մենք իր հետ իր լեզվով ենք խոսելու: Ավելի դաժան ենք լինելու, ավելի անխանա, ավելի կատաղի:

Վերջում ուզում ենք Գարեգին Նժդեհից մի մեջբերում անել. «Քանի դեռ սուրն է կռավարում աշխարհը, ձիթենու ճյուղով զինված լինելը ծիծաղելի է ու անմտություն: Ուժն է ծնում իրավունք: Ուժեղինն է աշխարհը, հայրենիքը, ազատությունը, ամեն ինչ...: Ուզում ես փրկել՝ եղի՛ր ուժեղ, քանզի թույլերը բարեկամ չունեն աշխարհում»:

Խաղաղությունը չեն մուրում, այն վաստակում են: Երկիրը պահելու, պահպանելու ու շենացնելու համար անհրաժեշտ է գիտելիքներով ու կարողություններով հայրենասեր սերունդ դաստիարակել, այլապես դատապարտված ենք կործանման:

## ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀՀ Պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանի 2014 թվականի տարեմուտի ուղերձը, Եր., 2013:
2. Հայ զինվոր շաբաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 1, Եր., 2020:
3. Հայ զինվոր շաբաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 4, Եր., 2021:
4. Հայ զինվոր շաբաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 31, Եր., 2020:
5. Հայ զինվոր շաբաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 36, Եր., 2021:
6. Հայ զինվոր շաբաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 37, Եր., 2021:
7. Հայ զինվոր շաբաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 39, Եր., 2021:
8. Հանրակրթական ավագ դպրոցի չափորոշիչ և ծրագիր, Նախնական զինվորական պատրաստություն, Եր., 2009:
9. Հանրակրթական դպրոցի զինդեկի ձեռնարկ-ուղեցույց, պրակ 1, Եր., 2010:
10. ՀՀ Պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանի 2014 թվականի տարեմուտի ուղերձը, Եր., 2013:
11. Նախնական զինվորական պատրաստություն և անվտանգ կենսագործունեություն առարկայի չափորոշիչ և ծրագիր, Եր., 2007:
12. Ստեփանյան Հ., Օհանյան Վ., Այվազյան Գ., Առաքելյան Վ., Վարդանյան Ա., Նախնական զինվորական պատրաստության դասի անցկացման կարգը, Մեթոդական ձեռնարկ, Եր., 2004:
13. Օհանյան Վ., Մարգարյան Ս., Ղազարյան Լ., Առաքելյան Վ., Աստանյան Վ., Ալավերդյան Ռ., Մաթևոսյան Հ., Հովհաննիսյան Ս., Վիրաբյան Ա.,

Նախնական զինվորական պատրաստություն, ուսուցչի ձեռնարկ, 8-9-րդ դասարանների համար, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, Եր., 2008:

14. Օհանյան Վ., Մարգարյան Ս., Ղազարյան Լ., Առաքելյան Վ., Աստանյան Վ., Ալավերդյան Ռ., Մաթևոսյան Հ., Հովհաննիսյան Ս., Վիրաբյան Ա., Նախնական զինվորական պատրաստություն, ուսուցչի ձեռնարկ, 10-11-րդ դասարանների համար, «Աստղիկ գրատուն» հրատարակչություն, Եր., 2010:
15. Օհանյան Վ., Մարգարյան Ս., Վարդանյան Ա., Ղազարյան Լ., Ալավերդյան Ռ., Հարությունյան Ն., Մաթևոսյան Հ., Վիրաբյան Ա., Հովհաննիսյան Ա., Գևորգյան Հ., Հակոբյան Վ., Ռազմագիտություն, ուսուցչի ձեռնարկ, 8-10 դասարաններ, Եր., 2001: